

Ομιλία Πρύτανη Πανεπιστημίου Κύπρου, Καθηγητή Τάσου Χριστοφίδη
Μνημόσυνο Κυριάκου Μάτση
Κυριακή, 17 Νοεμβρίου 2019

Φίλες και φίλοι,

Η συλλογική μνήμη και ο αναστοχασμός είναι αυτά που κρατούν τον πολίτη σε εγρήγορση. Θυμόμαστε το παρελθόν, αναζητάμε ψηφίδες γνώσεις και ελπίδας από την ιστορία μας για να φιλοτεχνήσουμε το μωσαϊκό του σήμερα και του αύριο. Τα μνημόσυνα άλλωστε δεν γίνονται μόνο για να αναπολούμε στη μνήμη μας αυτούς που έφυγαν από τη ζωή. Γίνονται για να στοχαζόμαστε κριτικά για τη δική μας πορεία τα χρόνια που ακολούθησαν.

Ο Κυριάκος Μάτσης ανήκει στους ανθρώπους που ενέπνευσαν με το παράδειγμά τους, που αφύπνισαν την κοινωνία επί βρετανικής αποικιοκρατίας, που υπηρέτησαν με αφοσίωση και αυτοθυσία την υπέρτατη αξία της ελευθερίας.

Ο πόθος για ελευθερία, υπήρξε ο καθοδηγητής του και η πυξίδα του, που τον οδήγησε στην αιωνιότητα, που τον ενέταξε για πάντα στη συλλογική μνήμη των Κυπρίων.

Παλαιχωρίτης ο Κυριάκος Μάτσης καταγόταν από μια κοινότητα με τεράστια προσφορά στον αγώνα της ΕΟΚΑ, γενέτειρα πολλών αγωνιστών όπως ο Νίκος Γεωργίου και ο Μιχαλάκης Καραολής.

Κάτοικος και της Αμμοχώστου, όπου αποφοίτησε από το Γυμνάσιο, συνδέθηκε με αγωνιστές όπως τον Γρηγόρη Αυξεντίου, τον Αντώνη Παπαδόπουλο και τον Παύλο Παυλάκη.

Γράφτηκε το 1946 στη Γεωπονική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και έζησε στην πρωτεύουσα της Μακεδονίας μέχρι το 1951. Το ανοικτό μυαλό του φοιτητή της Γεωπονικής και η προοδευτική σκέψη του ήταν χαρακτηριστικά για τα οποία τον ξεχώριζες. Είναι ενδεικτικό ότι το 1948, στην κορύφωση του αδελφοκτόνου σπαραγμού, κατέθεσε ενώπιον του στρατοδικείου ως μάρτυρας υπεράσπισης ενός συμπατριώτη του, Λεμεσιανού γεωπόνου, του Γιαννάκη Δρουσιώτη, στελέχους του ΚΚΕ, που δικαζόταν αντιμετωπίζοντας την ποινή του θανάτου.

Την αρετή του ανθρώπου, την ποιότητα του χαρακτήρα του, μπορεί κανείς να τη διαπιστώσει από τις πράξεις, τα έργα και τα γραφόμενά του.

Ο Κυριάκος Μάτσης, γνώριζε πολύ καλά γιατί αγωνιζόταν στον αγώνα του 1955-1959, γνώριζε ποιο ήταν το διακύβευμα και ποιος ο στόχος: **«Ου περί χρημάτων των αγώνα ποιούμεθα...αλλά περί αρετής»** αναφώνησε στην προσπάθεια χρηματισμού του.

Αυτό που μπορεί κανείς να θαυμάσει στον Κυριάκο Μάτση ήταν η αληθινή αγάπη για την πατρίδα του, για τους ανθρώπους του τόπου του, ανεξαρτήτως καταγωγής.

Παραθέτω κείμενό του για να αναδείξω την πτυχή αυτή του χαρακτήρα του: **«Να γιατί δε νοιάζομαι αν τη γη τη ζουν Τούρκοι για Έλληνες, για Εβραίοι, ... Εκείνο που έχει σημασία είναι να την ζουν αυτοί που την ποτίζουν με τον ιδρώτα τους και να περπατούν ελεύθεροι πάνω της,**

διαφεντευτές της, κυρίαρχοί της. Ν' αναπνέουν περήφανοι τον αέρα της που νάναι αέρας δροσιάς, ομορφιάς, λεβεντοσύνης. Όχι πνίχτης.»

Ένας βαθιά αντιρατσιστικός λόγος του Κυριάκου Μάτση, χρόνια μπροστά από την εποχή του. Αυτή την ωριμότητα σκέψης να είχαμε σε διάφορες φάσεις της σύγχρονης ιστορίας μας, ίσως σήμερα τα πράγματα να ήταν διαφορετικά.

Η πόλωση, οι ιδεολογικοί παροξυσμοί και οι αντιπαραθέσεις που ακολούθησαν μετά τον αγώνα της ΕΟΚΑ, αποδείχτηκαν καταστροφικά για το μέλλον της Κύπρου.

Εκεί που η χώρα χρειαζόταν ενότητα και πολιτική σύνεση για να βρει το δημοκρατικό και ειρηνικό βηματισμό της, οι άνθρωποι ήταν χωρισμένοι σε μακαριακούς και γριβικούς, σε δεξιούς και αριστερούς. Αν ακούγαμε τότε, αν στοχαζόμασταν τα σοφά λόγια του Κυριάκου Μάτση, ίσως σήμερα να αναπνέαμε αέρα ελευθερίας, και για να χρησιμοποιήσω τα λόγια του, αέρα δροσιάς, ομορφιάς, λεβεντοσύνης.

Σήμερα, το μνημόσυνο του Κυριάκου Μάτση, έλαχε να συμπέσει με την επέτειο της εξέγερσης του Πολυτεχνείου.

Επιτρέψτε μου λοιπόν μια μικρή παρένθεση με άμεση συσχέτιση με τη μνήμη του Κυριάκου Μάτση, γιατί και το 1958 και το 1973, ο εχθρός μπορεί να ήταν διαφορετικός και να είχε άλλη όψη, δεν είχε όμως διαφορετική ιδιότητα: ήταν καταπατητής της ελευθερίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τέτοιες μέρες θυμόμαστε τα λόγια του ποιητή Γιώργου Σεφέρη για το καθεστώς της δικτατορίας. Τα θυμόμαστε εξαιτίας της αμεσότητάς τους· λόγια μαχαίρι στην καρδιά, λόγια που πληγώνουν και με τα οποία ταυτίζονται όσοι έζησαν εκείνες τις δύσκολες μέρες.

Μιλά ο ποιητής για μια κατάσταση πνευματικής νάρκης, όπου οι πνευματικές αξίες καταποντίστηκαν. Ανάμεσα σε άλλα αναφέρει:

«Όλοι πιά τὸ διδάχτηκαν καὶ τὸ ξέρουν πὼς στὶς δικτατορικὲς καταστάσεις ἡ ἀρχὴ μπορεῖ νὰ μοιάζει εὐκολή, ὅμως ἡ τραγωδία περιμένει ἀναπότρεπτη στὸ τέλος. Τὸ δράμα αὐτοῦ τοῦ τέλους μᾶς βασανίζει, συνειδητὰ ἢ ἀσυνείδητα, ὅπως στοὺς παμπάλαιους χοροὺς τοῦ Αἰσχύλου. Ὅσο μένει ἡ ἀνωμαλία, τόσο προχωρεῖ τὸ κακό....Βλέπω μπροστά μου τὸν γκρεμὸ ὅπου μᾶς ὀδηγεῖ ἡ καταπίεση ποὺ κάλυψε τὸν τόπο. Αὐτὴ ἡ ἀνωμαλία πρέπει νὰ σταματήσει. Εἶναι ἐθνικὴ ἐπιταγή.»

Αγαπητοί συμπατριώτες,

Τον Νοέμβρη του 1958 οι άνθρωποι στην Κύπρο προασπίζονταν την ελευθερία τους έναντι στον αποικιοκράτη με τα όπλα.

Τον Νοέμβρη του 1973 νέοι άνθρωποι και πάλι, αντιπαλεύονταν τη Χούντα, με όπλο τη φωνή τους, τη δημοκρατική αντίσταση έναντι στο θεριό της δικτατορίας που έμελλε να παίξει καθοριστικό ρόλο στη σημερινή μοίρα του νησιού μας.

Τον Νοέμβριο του 2019 τι καλούμαστε να προστατεύσουμε; Πώς καλούμαστε να το προστατεύσουμε;

Ποια ιδανικά χρειάζεται να προασπιστούμε ως Κύπριοι, ως πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως μέλη της παγκόσμιας κοινότητας;

Ποιες είναι σήμερα οι εθνικές και παγκόσμιες επιταγές;

Ως Κύπριοι είναι ξεκάθαρο ότι πρέπει να διεκδικήσουμε με επιμονή την επανένωση της πατρίδας μας, ώστε να μπορέσουμε να αναπνεύσουμε ελεύθερα σε μια Κύπρο χωρίς διαχωριστικές γραμμές, σε μια ευρωπαϊκή χώρα που αντλαμβάνεται τις γεωπολιτικές προκλήσεις και επιλέγει να προτάσσει την ειρήνη και το διάλογο για να προστατεύσει τα συμφέροντά της και να διαδραματίσει ρόλο ουσιαστικό σ' αυτό το κομβικό γεωγραφικό σημείο.

Ως Κύπριοι, ως Ευρωπαίοι, ως πολίτες του κόσμου, καλούμαστε σήμερα να φωνάξουμε και να αγωνιστούμε με εργαλεία και όπλα μας την αλήθεια, τη δημοκρατία, την επιστήμη, την παιδεία και τον πολιτισμό.

Ως ενεργοί, ως ανήσυχοι, σκεπτόμενοι πολίτες καλούμαστε να απαιτήσουμε έναν κόσμο που σέβεται το περιβάλλον και τη φύση, που βρίσκει τρόπους να αντιμετωπίσει με αποφασιστικότητα προβλήματα που επηρεάζουν το παρόν και θα καθορίσουν το μέλλον των παιδιών μας.

Πρέπει σήμερα να ζητήσουμε τη διαμόρφωση και εφαρμογή πολιτικών που έχουν στο επίκεντρό τους τον άνθρωπο, να ζητήσουμε από τις κυβερνήσεις να σκέφτονται με ορίζοντα μακρόπνοο, να σχεδιάζουν με όρους του μέλλοντος και όχι του παρόντος.

Μπορεί σήμερα, το 2019, κάποια πράγματα να φαντάζουν αυτονόητα, όμως δεν είναι: Πρόσβαση στην παιδεία για όλους, σύγχρονη παιδεία, δικαιοσύνη, διαφάνεια, ίσες ευκαιρίες ανεξαρτήτως φύλου, καταγωγής και θρησκείας, ισότητα, σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα, στην ιδιωτικότητα και τα προσωπικά δεδομένα, καθαρό περιβάλλον, αποτελεσματικό σύστημα υγείας, αποτελεσματικό σύστημα απονομής της δικαιοσύνης.

Σήμερα με τη γεωπολιτική και την ενέργεια να παίζουν ρόλο κλειδί στη διαμόρφωση του γεωγραφικού χάρτη, με ένα περίεργο, «ψυχροπολεμικό» κλίμα να πλανάται στην ατμόσφαιρα, με αμφιλεγόμενους και επικίνδυνους ανθρώπους να ηγούνται σημαντικών χωρών, ο πολίτης καλείται να είναι ο πρωταγωνιστής, ο προασπιστής της δικαιοσύνης, της ειρήνης και της αλήθειας.

Κι αυτό που πραγματικά με συγκινεί σήμερα είναι που βλέπω νέους ανθρώπους, παιδιά όπως αυτά του αγώνα του 1955-59, να είναι οι μπροστάρηδες σ' αυτή την ειρηνική διαμαρτυρία με επίδραση.

Νέοι, έφηβοι, δεκαεξάχρονοι, κινητοποιούν χιλιάδες ανά το παγκόσμιο να αντιδράσουν για την περιβαλλοντική καταστροφή που συντελείται, για να φωνάξουν για κοινωνικές αδικίες και για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Υψώνουν τη φωνή τους και ο λόγος τους μπορεί να μετουσιωθεί σε πράξεις, για να μπορούν στο τέλος της μέρας να αναπνεύσουν αέρα ελευθερίας.

Γκρέτα Τούνπεργκ, Μπόγιαν Σλατ, Αλεξαντρία Βιγιασενιόρ, Έμμα Κονζάλεζ, Μαλάλα Γιουσεφσάι, Νάντια Μουράντ και τόσες άλλες και άλλοι νέοι, πρωτοπορούν σε προσπάθειες αφύπνισης για ζητήματα που ταλανίζουν τον κόσμο και την κοινωνία στην οποία ζουν.

Καθαρό περιβάλλον, οπλοκατοχή, ειρήνη και ασφάλεια, πρόσβαση στην παιδεία και τη δημοκρατία, ισότητα, διαφάνεια, δικαιοσύνη και ίσες ευκαιρίες, χειραφέτηση της γυναίκας και τόσα άλλα ζητήματα βρίσκουν πρεσβευτές νέους που δεν διστάζουν να θυσιάσουν την ιδιωτικότητά τους, για να εξυπηρετήσουν έναν υπέρτατο σκοπό.

Οι νέοι ακτιβιστές σήμερα, κάποιοι και πριν ακόμα ενηλικιωθούν, αναγνωρίζουν ότι η άμεση αντίδραση και κινητοποίηση είναι απαραίτητη. Το διακύβευμα είναι η ποιότητα ζωής τους, το αύριο, όπως ακριβώς ήταν και για τον Κυριάκο Μάτση και για τους αγωνιστές της ΕΟΚΑ. Ο φόβος τους, η έγνοια τους για το μέλλον που κινδυνεύει τους ωθεί να φωνάξουν για θέματα, για τα οποία εμείς ως μεγαλύτεροι θα έπρεπε να αγωνιούμε και να δουλεύουμε. Η δράση τους έναντι στη δική μας αδράνεια, στην αδυναμία μας να αντιδράσουμε με αποφασιστικότητα και αποτελεσματικότητα, είναι οι μέλισσες που πρέπει να μας κεντρίσουν να ζυπνήσουμε.

Ο Κυριάκος Μάτσης επιτέλεσε στον υπέρτατο βαθμό το χρέος του ως ελεύθερα σκεπτόμενος άνθρωπος. Έδωσε τη ζωή του για τα ιδανικά τα οποία πίστευε και στο τέλος αυτοδικαιώθηκε, έμεινε πιστός στις πεποιθήσεις του.

«Έμαθα στη ζωή να αγαπώ και να εκτιμώ τους ιδεολόγους αγωνιστές, που ξέρουν να αγωνιστούν για ένα ιδανικό αδιάφορο ποιο είναι αυτό. Αρκεί να το πιστεύουν.» είχε γράψει. Αν κοίταζε τον εαυτό του στον καθρέφτη ο Κυριάκος Μάτσης, θα κοίταζε χωρίς ντροπή, αλλά με περηφάνια.

Γιατί ήρωες, σε τελική ανάλυση, είναι όσοι στους δύσκολους καιρούς, επιλέγουν να δώσουν φως με το παράδειγμά τους, τον τρόπο ζωής και τις επιλογές τους. Κι αν οι όροι σήμερα έχουν αλλάξει, πράξεις τολμηρές μπορούμε να δούμε πολλές στην καθημερινότητά μας.

Από αυτούς που αντιπαλεύονται την αδιαφάνεια, την κακοδιαχείριση, την αδικία, βροντοφωνάζοντας την αλήθεια με προσωπικό κόστος.

Από τον καθένα που επιλέγει συνειδητά να εργάζεται σκληρά, τίμια, σεβόμενος το διπλανό του και τα δικαιώματα του άλλου, έστω και αν αυτό δεν είναι οικονομικά συμφέρον.

Από αυτούς που αφιερώνονται πλήρως σε ένα σκοπό που θα ωφελήσει το συνάνθρωπό του, έστω και αν αυτή η πλήρης αφοσίωση αποβαίνει εις βάρος των ιδίων και των οικογενειών τους.

Από αυτούς που έχοντας την ιδεολογία τους υπερασπίζονται μέχρι τέλους το δικαίωμα του άλλου να έχει διαφορετική άποψη.

Ο Κυριάκος Μάτσης πολέμησε και θυσιάστηκε για τα ιδανικά του, για την Κύπρο.

Χρέος μας σε αυτόν, στους ανθρώπους που πολέμησαν, σε όσους χάθηκαν, σε όσους αγωνίστηκαν είναι να παραδώσουμε στα παιδιά μιας μία Κύπρο ενωμένη, μία Κύπρο χωρίς τον κίνδυνο

επανάληψης της τραγωδίας του 1974. Μία Κύπρο όπου όλες οι κοινότητες ζουν μαζί σε συνθήκες ασφάλειας και ειρήνης σε ένα νησί χωρίς τείχη και πράσινες γραμμές. Μια Κύπρο που θα την κατοικούν όσοι την ποτίζουν με τον ιδρώτα τους, όπως είπε ο Κυριάκος Μάτσης, ιδρώτα βεβαίως που στις μέρες μας έχει πολλές μορφές.

Για να βγούμε από το σημερινό αδιέξοδο, χρειάζεται νηφάλια αντιμετώπιση, ορθολογιστική προσέγγιση, μακροχρόνιος σχεδιασμός. Χρειάζεται ορθή αντίληψη των δεδομένων, επίγνωση των αδυναμιών μας και των δυνατοτήτων μας. Χρειάζεται να γίνουν τολμηρά βήματα.

Χρειάζεται να σχεδιάσουμε και να δουλέψουμε για το μέλλον της χώρας μας έχοντας γνώμονα την ευημερία των πολιτών και ιδιαίτερα των νέων ανθρώπων.

Χρειάζεται αυτός ο τόπος και οι πολίτες του, να επαναπροσδιορίσουν τις προτεραιότητές τους αναλογιζόμενοι το παρελθόν, αλλά κυρίως την ελπίδα και το όραμά τους για το μέλλον. Πού θέλουμε να πάμε, διαβάζοντας και ερμηνεύοντας με σοφία τα γεωπολιτικά δεδομένα, ποιοι θέλουμε να είμαστε και πώς θα πετύχουμε όλα όσα ονειρευόμαστε.

Φίλες και φίλοι,

Η θυσία του Κυριάκου Μάτση δεν ήταν μάταιη. Κέντρισε, αφύπνισε, ξύπνησε τους Κύπριους να απαιτήσουν την ελευθερία τους. Και μπορεί τότε οι όροι διεκδίκησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να απαιτούσαν την αντίσταση με όπλα και την αυτοθυσία των Κυπρίων, όμως σήμερα τα μέσα και τα εργαλεία μπορεί να διαφέρουν και μπορούν να αποδειχθούν ότι είναι περισσότερο αποτελεσματικά. Με όπλο λοιπόν την παιδεία, τη δύναμη της γνώσης, της αλήθειας και των επιχειρημάτων, καλούμαστε σήμερα ως πολίτες να διεκδικήσουμε έναν κόσμο, περισσότερο ανθρώπινο, περισσότερο δίκαιο, περισσότερο ελεύθερο.

Αν κάτι μάθαμε από τον Κυριάκο Μάτση, από τους ήρωες του 1955- 59, είναι ότι η αγάπη για την πατρίδα επιτάσσει τη συνεχή εγρήγορση. Αν κάτι μας επιβάλλει η θυσία τους, είναι να είμαστε τίμιοι και δίκαιοι, είναι να αγαπάμε πραγματικά αυτό τον τόπο και να το δείχνουμε καθημερινά με τις πράξεις μας.

Και πρέπει να πούμε ότι πραγματικός πατριώτης δεν είναι αυτός που απλά τυλίγεται μια σημαία, αλλά αυτός που με το λόγο του και τις πράξεις του είναι ωφέλιμος για την πατρίδα. Και είναι πολλά αυτά που πρέπει να γίνουν, που όλοι τα ξέρουμε πολύ καλά. Αλλά χρειάζεται λίγη περισσότερη αποφασιστικότητα, περισσότερος ορθολογισμός, πιο δυνατή φωνή και περισσότερες πράξεις για να τα πετύχουμε.

Αγαπητοί συμπολίτες,

Η ηρωοποίηση δεν ήταν αυτοσκοπός για αυτούς που χάθηκαν και θυσιάστηκαν. Είμαι βέβαιος ότι ο Κυριάκος Μάτσης, ο Γρηγόρης Αυξεντίου, ο Ευαγόρας Παλληκαρίδης, δεν θυσιάστηκαν απλά για να γίνουν ήρωες. Θυσιάστηκαν γιατί τη δεδομένη στιγμή πίστευαν ότι η θυσία τους ήταν ωφέλιμη για την πατρίδα.

Είμαι απόλυτα σίγουρος, ότι με δεδομένο τον χαρακτήρα τους που γνωρίσαμε μέσα από αφηγήσεις ατόμων που τους γνώρισαν, αν επιβίωναν των αγώνων, θα είχαν πολλά να προσφέρουν, πολλά να πράξουν, πολλά να ζήσουν ως νέοι άνθρωποι και πολίτες.

Ελάχιστος φόρος τιμής στη μνήμη τους είναι να ζήσουμε στο ανάστημά τους, να αντλήσουμε δύναμη και γενναιότητα από το παράδειγμά τους. Να απαιτήσουμε ένα καλύτερο μέλλον, να γίνουμε ωφέλιμοι για τον τόπο μας, με τις πράξεις μας και το λόγο μας.

Θα τους τιμήσουμε αν ως άνθρωποι τους μιμηθούμε, με όρους όμως της σημερινής εποχής, αν διψούμε για μάθηση και ό,τι μαθαίνουμε το χρησιμοποιούμε για το κοινό καλό, για την πατρίδα μας, την Ευρώπη, για τον κόσμο.

Αν γίνουμε περισσότερο πρόθυμοι να δούμε με ανοικτό μυαλό τον κόσμο γύρω μας, αν απαλλαγούμε από ιδεοληψίες του παρελθόντος που μας εγκλωβίζουν και μας κρατούν στάσιμους, αν είμαστε περισσότερο διεκδικητικοί σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δικαιοσύνης και ελευθερίας, αν γίνουμε με τις πράξεις μας ενεργοί πολίτες και ωφέλιμοι για την πατρίδα, τότε ο θάνατος του Κυριάκου Μάτση θα έχει νόημα όχι μόνο για το σήμερα αλλά και για το μέλλον.

Αιωνία του η μνήμη και σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.